

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือเป็นปัญหาระดับโลกซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความสำคัญและถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขเนื่องจากการดื่มเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ต่ำกว่า 60 โรค รวมทั้งอุบัติเหตุที่คร่าชีวิตคนมากมาย (บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ, 2551) สำหรับประเทศไทยถูกจัดเป็นประเทศที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ติดอันดับโลกโดยมีอัตราการดื่มอยู่ที่ร้อยละ 30 ของประชากรในประเทศ ในภูมิภาคเอเชียนั้นไทยจัดว่าเป็นประเทศที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นอันดับ 3 รองลงมาจากญี่ปุ่น โดยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่คนไทยดื่มกันมากที่สุดคือ เบียร์ รองลงมาคือ สุราขาวและสุรากลั่นชุมชน (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2556)

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน จากการสำรวจพฤติกรรมการดื่มสุราของประชากรปี พ.ศ. 2557 พบว่า ประชากรอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เป็นผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประมาณ 17.7 ล้านคน ร้อยละ 32.3 หรือราว 1 ใน 3 โดยเพศชายมีอัตราการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงกว่าเพศหญิงประมาณ 4 เท่า หากพิจารณาความชุกของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงปี พ.ศ. 2544-2557 พบว่า ความชุกของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยทำงานมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 39.3 ใน พ.ศ. 2554 เป็นร้อยละ 38.2 ในพ.ศ. 2557 ขณะที่เยาวชน อายุ 15-24 ปี มีการดื่มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.6 ในพ.ศ. 2554 เป็นร้อยละ 25.2 ในพ.ศ. 2557 โดยมีสาเหตุหลัก ๆ ด้วยกัน 3 ประการ อันดับหนึ่งคือ เพื่อเข้าสังคมหรือการสังสรรค์ร้อยละ 41.9 อันดับสอง คือ ตามอย่างเพื่อนหรือเพื่อนชวนดื่มร้อยละ 27.3 และอันดับสามคือ อยากทดลองดื่มร้อยละ 24.4 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อหลายประการ ทั้งต่อตัวผู้ดื่มและผู้อื่น ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ด้านร่างกายโดยเฉพาะพัฒนาการของสมองที่ยังไม่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ อาจก่อให้เกิดความผิดปกติของสมอง ผลการเรียนรู้ตกต่ำ โรคอ้วน ความดันโลหิตสูง พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ อุบัติเหตุบนท้องถนน และติดสุราเมื่อเข้าสู่วัย

ผู้ใหญ่ (บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ, 2553; ศาวิตรี อัยฉนงค์กรชัย, อโนชา หมึกทอง และณอมศรี อินทนนท์, 2551) รายงานการวิจัยผลกระทบทางด้านจิตใจจากการดื่มสุรา พ.ศ. 2552 พบว่า การดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยร่วมที่ส่งเสริมให้เกิดการฆ่าตัวตายสำเร็จถึง 916 ราย หรือร้อยละ 15.3 ของการเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายทั้งหมด 5,992 คน (ทักษพล ธรรมรังสี, 2556) นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกรายงานว่า หากไม่มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วการเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายสำเร็จจะลดลงร้อยละ 16 ถึงร้อยละ 41 ทางด้านสังคม พบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเอื้อให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย มีการติดต่อและแพร่กระจายของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และการทอดทิ้งบุตรตามมา นอกจากนี้เมื่อเดบิโตเป็นผู้ใหญ่จะเผชิญปัญหาการติดสุรา ปัญหาการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว และปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว (บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ, 2551; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) นอกจากนี้การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังก่อให้เกิดอาชญากรรมและอุบัติเหตุ พบว่า เหตุอาชญากรรมปัจจัยร่วมจากการดื่มเครื่องดื่มที่ดื่มแอลกอฮอล์ถึงร้อยละ 23.6 ในพ.ศ. 2552 (สุนทิตย์ จิตสว่าง, 2553) รวมทั้งการเกิดอุบัติเหตุ พบว่า มีผู้ที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงจากการใช้รถจักรยานยนต์ที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ร่วมด้วยถึงร้อยละ 32.8 หรือเกือบ 1 ใน 3 และมีผู้เสียชีวิตจากการใช้รถจักรยานยนต์ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ร่วมด้วยร้อยละ 20 ทั้งนี้ผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อายุต่ำสุดคือ 10 ปี อายุสูงสุดคือ 20 ปี (อริฐา รังผึ้ง และคณะ, 2555) นอกจากนี้การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ยังก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมของประเทศในปี พ.ศ. 2554 พบว่า ต้นทุนทางสังคมจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คิดเป็นร้อยละ 1.08 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยต้นทุนส่วนที่คิดเป็นมูลค่ามากที่สุดในด้านดังกล่าวคือ ต้นทุนจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรทั้งจากโรคและอุบัติเหตุ (ธัชนันท์ โกมลไพศาล, 2558)

จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีจำนวนของนักดื่มเป็นอันดับหนึ่งของประเทศทั้งในการดื่มของผู้ใหญ่และวัยรุ่น จากรายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รายจังหวัด พ.ศ. 2554 พบว่า จำนวนของนักดื่มในประชากรที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ร้อยละ 56.4 และจำนวนของนักดื่มในประชากรวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ร้อยละ 30.4 มีค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉลี่ย 261 บาท/เดือน นอกจากนี้ยังพบสัดส่วนของนักดื่มที่ดื่มแล้วมีปัญหาถึงร้อยละ 0.7 จึงส่งผลให้ดัชนีคะแนนความเสี่ยงต่อปัญหาแอลกอฮอล์ของจังหวัดพะเยาเท่ากับ 0.766 คิดเป็นอันดับที่ 1 ของประเทศ (สุรศักดิ์ ไชยสงค์, กณณพนธ์ ภักดีเศรษฐกุล และทักษพล ธรรมรังสี, 2556)

จากสภาพปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบริบททางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา โดยอาศัยทฤษฎีการรับรู้

ความสามารถของตนเอง (Self - efficacy Theory) ของแบนดورا (Bandura, 1997) เพื่อลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองในทางที่ดีและการคาดหวังในผลลัพธ์ของตนเองในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อันนำไปสู่การป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในการควบคุมพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง
3. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังผลลัพธ์ในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง
4. เพื่อเปรียบเทียบทักษะในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันและเป็นแนวทางในการลดละเลิกการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในเยาวชน
2. เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานด้านสุขภาพและเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันด้านอื่น ๆ เช่น การสูบบุหรี่ การตั้งครกไม่พึงประสงค์และยาเสพติดต่อไป
3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หลังการเข้าร่วมโปรแกรมแตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม
2. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองมีความคาดหวังผลลัพธ์ในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หลังการเข้าร่วมโปรแกรมแตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม
3. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองมีทักษะในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หลังการเข้าร่วม โปรแกรมแตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการควบคุมพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอกงหรา จังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2559

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนทดลองและหลังการทดลอง (One Group Pretest Posttest Design) เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการควบคุมพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอกงหรา จังหวัดพะเยา โดยอาศัยทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self - efficacy Theory) ของแบนดูรา (Bandura, 1997) ที่เชื่อว่าการรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่การปฏิบัติพฤติกรรมของบุคคล และสามารถส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองซึ่งได้จากข้อมูล 4 แหล่งดังนี้ 1) การเรียนรู้ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเองในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2) การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์จากผู้อื่นในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3) การใช้คำพูดชักจูงเพื่อให้บุคคลเชื่อว่าตนเองสามารถประสบความสำเร็จในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ 4) การส่งเสริมสภาวะด้านร่างกายและอารมณ์มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนรับรู้ความสามารถของตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาเป็นกลวิธีหลักในการดำเนินกิจกรรม

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอกงหรา จังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2559 จำนวน 111 คน

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ถึง วันที่ 30 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2559

นิยามศัพท์เฉพาะ

บริบททางสังคม หมายถึง ครอบครัว ชุมชนและเพื่อน ที่ส่งผลให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอกงหรา จังหวัดพะเยา มีทัศนคติและพฤติกรรมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง ความมั่นใจหรือความเชื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอกงหรา จังหวัดพะเยา ในความสามารถของตนเองในการตัดสินใจปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองได้จากข้อมูล 4 แหล่ง ประกอบด้วย

ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง (Enactive Mastery Experiences) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพล และมีประสิทธิภาพมากที่สุดในการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองเนื่องจากเป็นประสบการณ์ที่บุคคลประสบความสำเร็จ ในการกระทำพฤติกรรมของตนเองโดยตรง

การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์ของผู้อื่น (Vicarious Experiences) เป็นการได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์ของบุคคลอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตน กระทำพฤติกรรมใด ๆ แล้วประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรม และเกิดความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น

การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นความเชื่อมั่นที่เกิดจากการสะท้อนมาจากผู้อื่นหรือตนเอง เช่น คำชมเชย การให้กำลังใจ การชี้แนะ ซึ่งบุคคลจะนำเอาคำพูดจากการสะท้อนเหล่านี้มาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ โดยการพูดชักจูงนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริงความเป็นไปได้จริงที่ว่าบุคคลนั้นจะสามารถกระทำหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามความต้องการได้

สภาวะด้านร่างกายและอารมณ์ (Physiological and Affective State) สภาวะด้านร่างกาย อารมณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเอง การที่บุคคลมีสภาวะร่างกายที่แข็งแรงมี

ความรู้สึกสุขสบายทางกายและทางใจ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลรู้สึกเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน ที่จะสามารถจะจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ได้

ความคาดหวังในผลลัพธ์ หมายถึง การรับรู้ถึงผลลัพธ์ในเชิงบวกภายหลังการตัดสินใจ ปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา ประเมินโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดความคาดหวังในผลลัพธ์ของทฤษฎีการรับรู้ความสามารถแห่งตนของเบนดูรา (Bandura, 1997)

ทักษะการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา ในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน ประเมินโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากหลักการปฏิเสธที่ดีของกรมสุขภาพจิต (2544)

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง ของเหลวใสที่มีส่วนผสมเอทิลแอลกอฮอล์ทุกชนิดที่สำคัญของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่อดื่มเข้าไปจะทำให้เกิดอาการมึนเมา ได้แก่ เหล้า เหล้าขาว เหล้าปั่น เบียร์ สปายไวน์คูลเลอร์ ไวน์ และสาโท เป็นต้น

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2559 ที่ไม่เคยดื่มหรือเคยทดลองดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่เกิน 1-5 แก้วต่อวัน